

Економічна ситуація в УРСР.
Продовольчі програми.
Ідеологічні орієнтири партійно-радянського
керівництва.
Конституція УРСР 1978 р.
Зміни в соціальній та у національній структурі
населення

План уроку

- ◆ Економічна ситуація в УРСР.
- ◆ Продовольчі програми.
- ◆ Ідеологічні орієнтири партійно-радянського керівництва.
- ◆ Конституція УРСР 1978 р.
- ◆ Зміни в соціальній та у національній структурі населення

1965 р. — Косигінська економічна реформа

Позитивні чинники	<ul style="list-style-type: none">• Розширення господарської самостійності підприємств шляхом запровадження <i>госпрозрахунку</i> — методу господарювання підприємств в умовах соціалістичної економіки, який поєднував централізоване керівництво з певною господарською самостійністю підприємств.• Посилення економічних стимулів праці залежно від її результатів.• Створення фондів матеріального стимулювання на підприємствах.• Оцінка діяльності підприємств не за валовою, а за реалізованою продукцією
Негативні наслідки	<ul style="list-style-type: none">• Ліквідація раднаргоспів, поновлення галузевих міністерств.• Посилення централізації (прерогативою центру був розподіл виробленої продукції, формування і розміщення виробництва тощо).• Відсутність конкуренції, збільшення обсягів реалізації продукції не за рахунок якості та дешевизни товару, а за рахунок приписок або зниження плану
Результат	<p>Реформа стала спробою включити елементи економічного стимулювання в існуючу систему, в умовах адміністративно-командного управління економікою вона була приречена на невдачу</p>

Економічне становище УРСР у 1970-ті – на початку 1980-х рр.

- *1970—1980 рр.* — посиленням централізму в управлінні народним господарством СРСР. Відновлення старої структури промислового виробництва, усталеної ще в довоєнні п'ятирічки.
- Першочергова увага приділялася розвитку вугільної промисловості, чорної металургії, важкого та електротехнічного машинобудування.
- Здійснення «надіндустріалізації» України, у той час як провідні країни світу будували постіндустріальну економіку; спорудження в Україні нових гірничо-збагачувальних, трубних, металургійних заводів та інших промислових гігантів, які нерідко будувалися за застарілими технологіями.
- Будівництво в Україні підприємств «великої хімії»; форсована «хімізація» не відповідала потребам України.
- *1960—1980 рр.* Україна залишалася одним із найважливіших виробників військової техніки та зброї.
- Повільний розвиток промисловості, що виробляла товари народного споживання

Особливості індустріального розвитку України

Досягнення

- Високі темпи розвитку електроенергетики; введення в дію великої кількості електростанцій — Придніпровської, Бурштинської, Зміївської, Запорізької, Чорнобильської АЕС та ін.
- Бурхливий розвиток вугільної, нафтової, газової, хімічної промисловості, металургії, машинобудування.
- Будівництво нових великих підприємств, комплексів, цехів.
- Зростання кількісних показників випуску промислової продукції

Кризові явища

- Переважання виробництва засобів праці над виробництвом предметів споживання.
- Низька якість продукції.
- Поступове уповільнення темпів росту, зменшення рентабельності підприємств.
- Недостатня механізація та автоматизація виробництва.
- Спрацьованість засобів виробництва, вичерпання трудових і матеріальних ресурсів.
- Неврахування центром економічних можливостей України, безвідповідальне ставлення до її природного середовища (будівництво величезної кількості хімічних та інших екологічно небезпечних підприємств у густонаселених районах; створення «штучних морів» на Дніпрі, у результаті чого на дні опинились родючі чорноземи тощо)

Ідеологічні орієнтири партійно-радянського керівництва та зміни в його структурі

- 1964 р. — обрання першим секретарем ЦК КПРС Л. Брежнєва.
- Брежнєвська політика отримала назву «застій» — період (1964—1982 рр.), який характеризувався заходами, що заперечували будь-які спроби оновлення суспільства, консервували існуючий режим, наслідком чого стало наростання кризи радянського ладу.
- Відновлення ЦК КПРС — вищого та всевладного органу партійної ієрархії.
- Відновлення посади Генерального секретаря ЦК КПРС (її посів Л. Брежнєв).
- Зміцнення монополії КПРС на владу, підміна державних органів та інститутів партійними; процес злиття партійного і державного апаратів та його розростання.
- 1967 р. — створення у структурі КДБ спеціального «п'ятого управління» по боротьбі з «ідеологічними диверсіями».
- Ідеологічним орієнтиром партійно-державного керівництва стало положення програми КПРС (схвалена в 1961 р.) про побудову в СРСР до 1980 р. комунізму; усвідомлення нереальності досягнення мети побудови комунізму; розчарування в правильності обраного шляху розвитку.
- Запровадження у повсякденний обіг поняття «розвинутий соціалізм», згідно з яким народу прищеплювалася думка про те, що він живе в суспільстві, де успішно вирішуються питання задоволення життєвих потреб, процвітає економіка, розвиваються наука, освіта, мистецтво.
- Поворот від лібералізації до консерватизму в усіх сферах життя.
- Розвиток України в умовах неосталінізму — часткове відновлення сталінської адміністративно-командної системи.
- Відмова від критики культу особи Й. Сталіна, висока оцінка його діяльності в соціалістичному будівництві, створення мудрого та скромного образу вождя в фільмах і художній літературі.
- Згортання гласності, відновлення боротьби з інакомисленням.

Конституція УРСР 1978 р.

Дата	<p>20 квітня 1978 р. — прийняття нової Конституції УРСР, розробленої на основі Конституції СРСР від 7 жовтня 1977 р.</p>
Зміст	<ul style="list-style-type: none">• УРСР — суверенна держава у добровільному союзі радянських республік.• УРСР зберігає за собою право вільного виходу з СРСР (механізм реалізації цього права не обговорювався).• В УРСР побудовано розвинуте соціалістичне суспільство, у якому створені могутні продуктивні сили, неухильно підвищується добробут і культура народу.• Влада в УРСР належить народу, який здійснює її через ради народних депутатів.• Керівною і спрямовуючою силою радянського суспільства, ядром його політичної системи є КПРС.• Економіка УРСР є складовою частиною єдиного народно-господарчого комплексу СРСР.• Гарантія прав (на працю, житло, безкоштовну освіту, медицину тощо) і свобод (слова, зборів, віросповідання тощо) громадян
Результат	<p>Конституція 1978 р. закріплювала підлегле становище УРСР, чимало її статей мали декларативний характер і не відповідали реаліям суспільного життя</p>

Політичний розвиток УРСР у середині 1960 – середині 1980-х рр.

Перебування при владі
П. Шелеста

- *Липень 1963 р.* — обрання на посаду першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста.
- Підтримка П. Шелестом на початковому етапі реформ М. Хрущова.
- Відстоювання інтересів республіки у визначенні інвестицій в економіку, мовній та культурній сфері.
- Підтримка поміркованої українізації (переведення вищої школи на українську мову викладання, спроба українізувати управлінський апарат тощо).
- Намагання П. Шелеста зберегти поміркований і контрольований центром український автономізм.
- *1970 р.* — видання книги «Україна наша радянська» з екскурсом у героїчне минуле країни; у книзі П. Шелест багато уваги приділяв важливості вивчення історії України і робив акцент на самобутності українського народу.

Перебування при владі П. Шелеста

- Участь П. Шелеста в усуненні М. Хрущова від влади.
- Засудження політики десталінізації.
- Участь у боротьбі з дисидентським рухом.
- Активна підтримка збройної інтервенції військ Варшавського Договору в Чехословаччину (серпень 1968 р.).
- Авторитарний стиль керівництва П. Шелеста.
- *Травень 1972 р.* — звільнення П. Шелеста з посади першого секретаря ЦК КПУ й усунення з України під приводом переведення на іншу роботу, а згодом відправлення на пенсію

Прихід до влади
В. Щербицького

- 1972 р. — обрання першим секретарем КПУ В. Щербицького.
- Жорстка централізація та підпорядкованість республіки центру.
- Орієнтація економіки України на народне господарство СРСР.
- Посилення русифікації (проведення всіх державних і партійних заходів російською мовою тощо).
- Усунення від влади прибічників П. Шелеста.
- Підбір кадрів за принципом особистої відданості («люди Щербицького»: В. Маланчук — секретар ЦК КПУ з ідеології, О. Ляшко — Голова Ради Міністрів УРСР, В. Федорчук — голова КДБ УРСР та інші).
- Партійна чистка, прихована обміном партійних квитків.
- Нещадна боротьба з будь-якими проявами інакомислення